

Justificació

Tot transcrivint la correspondència de Josep Tarradellas, que em va facilitar l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià de Poblet, em vaig trobar un document que em va sobtar molt fortament, tant pel seu contingut com per la duresa de les seves expressions. Era un text mecanografiat d'una carta punyent, plena d'incorreccions gramaticals, d'una redacció molt deficient, plagada de faltes, escrita "tal com raja", sense haver merescut cap revisió que pogués millorar el resultat final. I d'una extensió amplíssima, més de quaranta folis.

De moment, me la vaig mirar amb una certa recança i amb una gran mandra per l'esforç que em suposava la transcripció. No vaig donar-me pressa i vaig pensar que caldria anar posant-la en net de mica en mica. Però, a mesura que anava avançant, se'm feia cada vegada més interessant la lectura, com qui llegeix una sèrie d'intriga i que vol arribar al final. Un final, d'altra banda, prou conegut pels llibres d'història i pels de memòries d'alguns dels protagonistes.

Es tracta d'una carta, escrita per Josep Tarradellas des de Clos de Mosny, a Saint-Martin-le-Beau, el 19 de juny de 1957, i destinada a tres membres del Consell Executiu d'Esquerra Republicana de Catalunya. Ventura Gassol vivia a França, Carles Pi i Sunyer residia a Caracas i Miquel Santaló s'estava a Guadalajara (Mèxic). Ja de bon començament, manifesta el motiu de la lletra:

Us prego que m'excuseu si fins avui no us escric la carta fa temps anunciada. No dubto que comprendreu el meu retard, però és tan i tan lamentable que després

de dinou anys d'exili em vegi obligat a donar-vos compte de la situació del nostre Partit, que realment m'ha faltat el coratge, car la situació és ben greu i, com estic convençut que compartiu amb mi les meves preocupacions, confio que us donareu compte del meu estat d'esperit.

Efectivament, l'estat d'esperit de Tarradellas no era de serenor, malgrat que, al llarg de la missiva, intenta fer judicis objectius dels fets que relata. Pel seu contingut, fa l'efecte que ha arribat al màxim i que el vas vessa per tots costats. Es lamenta:

Sabeu prou la passió que sempre he posat en el compliment dels meus deures, la inesgotable fe que ara com en els millors temps de la meua joventut he tingut pels meus ideals nacionalistes i republicans, per a comprendre i creure que quan us dic que aquests darrers temps han estat els més decepcionants i amargs de la meua vida política no exagero ni molt menys. N'he estat francament malalt i us asseguro que tinc la impressió d'haver-me envellit, car és evident que les violentes campanyes que certa gent del nostre Partit m'ha fet i continua fent, i en veure que el nostre ensorrament, car vulguem o no, som responsables de certes actuacions, tot plegat m'ha causat un gran dany.

Si la figura d'en Tarradellas havia estat sempre sota sospita, aquesta s'incrementà des de la seva elecció, a Mèxic el 7 d'agost de 1954, com a President de la Generalitat. Però, de la problemàtica d'aquell esdeveniment prou en van plens els llibres d'història, als quals em remeto.*

Si bé acceptat amb recança, més que oposició, pels diputats disponibles, ben aviat prengueren cos els advertiments que, el mateix dia de l'elecció, li adreçà Lluís Nicolau d'Olwer: "Avui, ja veieu que tothom està d'acord en què accepteu, però no us feu excessives il·lusions. Avui, els

* Vegeu, sobretot, el text de Jordi Casassas Ymbert, "Josep Tarradellas a l'exili. El període 1939-1954", al volum L'obra de govern de Josep Tarradellas (1936-1977). Col·lecció Guimet, 107. Lleida: Pagès Editors. 2008, pp. 91-132.

que segurament us diran que no podeu deixar d'acceptar aquesta responsabilitat, abans d'un any és molt possible que siguin els que més us critiquin. És igual; no en feu cas i compliu amb el vostre deure." Advertiment profètic.

Molt aviat ressuscitaren les velles discrepàncies, suscitades pels dubtes sobre la validesa dels decrets de dimissió del president Irla i de designació de Tarradellas com a Conseller Primer, juntament amb la reivindicació de la Presidència, feta per Serra i Moret. La disputa, que s'havia iniciat l'1 de juny de 1954 amb el dictamen emès des de Mèxic per Josep Quero Molares, exconseller de Justícia i professor de dret internacional, que s'havia decantat per la il·legalitat, revifà al cap d'un temps de la designació de Tarradellas com a president de la Generalitat. I figures, fins llavors properes, se'n desmarcaren d'una forma violenta i, segons ell, "incomprensible". Arribà a tal punt la discussió que Antoni M. Sbert, exvocal del Tribunal de Garanties de la República, va emetre, també des de Mèxic el 30 de maig de 1959, el dictamen La Generalitat de Catalunya i les seves Institucions, en el qual validava la legalitat dels decrets.

Una primera mostra, però, d'aquell enfrontament fou una carta que, amb data de 14 d'agost de 1956 —exactament dos anys després de ser elegit Tarradellas president de la Generalitat—, envien Sauret i Xirau a Farreras i Duran, en la qual manifesten ja obertament la seva disconformitat amb les actuacions de Tarradellas. A aquesta desconfiança envers la seva figura, s'afegien preses de posició dels membres del Consell Executiu, les quals que, segons Tarradellas, eren totalment oposades a la ideologia del partit Esquerra Republicana de Catalunya. Aquest comportament motivà una carta de Tarradellas, del 3 d'abril de 1957, adreçada a Xirau, Guinart i Dardalló, en la qual els manifestava:

La fonda amistat que m'uneix a vosaltres i la vostra actitud, incomprensible per a mi i estic segur que per a tots els militants de l'Esquerra, m'impedeixen avui fer-vos conèixer el meu pensament, car crec que aquest no seria justament interpretat. Per una altra part, tinc

el ple convenciment, donat el vostre estat d'esperit, que seria també inútil repetir en aquests moments quina és la meua posició, que en certs aspectes ja coneixeu.

Però sí que vull manifestar la meua més enèrgica protesta per la posició cada dia més espanyolitzant del Partit i per una actitud que dóna sovint la sensació d'ésser un apèndix de certs partits espanyols, com també pel fet que per primera vegada de la seva vida política, l'Esquerra actua al marge dels partits de disciplina catalana i de les nostres organitzacions patriòtiques.

Crec que és urgent que l'Esquerra deixi d'ésser representada en l'àmbit de la política nacional i peninsular per aquells que tothom sap que estan al servei de posicions polítiques contràries a les nostres o que res tenen a veure amb Catalunya i la República.

Aquesta inquietud és la que manifesta Tarradellas en la seva carta a Gassol, Pi i Sunyer i Santaló. Escriu:

Dissortadament, tinc la impressió, com us he dit altres vegades, que és quasi impossible evitar la desaparició com a força política catalana del nostre Partit i, si aquest continua amb l'orientació que ha pres durant aquest últim temps i oficialment representat pels Srs. Joaquim Dardalló, Miquel Guinart i Castellà, Joan Sauret i Garcia i Antoni Xirau Palau, em temo que la nostra actitud serà molt severament jutjada per tots aquells que estimen el nostre Poble.

Efectivament, contra l'actitud d'aquests quatre destacats militants d'ERC, Sauret, Xirau, Guinart i Dardalló, va dirigit el contingut d'aquesta extensa carta, la qual justifica per les següents raons:

Com que estic segur que un dia vindrà, prop o llunyà, que caldrà explicar el que ha succeït i si nosaltres no ho fem és evident que hi haurà qui de les noves generacions que es formen a casa nostra els interessarà estudiar no solament el que ha succeït amb ERC i els seus homes, sinó la relació i la influència que aquesta ha tingut tant a l'interior com a l'exili, i al mateix temps la posició de

tots nosaltres envers a les nostres institucions, a altres partits i organitzacions catalanes, com també la relació amb les d'Espanya i les conseqüències que vulguem i no tindran a Catalunya les nostres actituds, és per aquestes, entre altres raons, que avui us escric.

És lògic que Tarradellas desitgi curar-se en salut i vulgui desmentir el que, per a ell, són falses acusacions, distorsions de la realitat, injustificades actuacions d'aquests quatre "vells amics", als quals creu culpables de la subordinació del partit i del deteriorament de la imatge de la Generalitat.

Com ja he dit, molt aviat els seus oponents denuncien la il·legalitat del seu nomenament i, més endavant, l'acusen d'autoritarisme i usurpació del càrrec, a causa de la seva resistència a la formació d'un govern català a l'exili i de la seva perpetuació en la Presidència, i proposen de nou l'elecció de Pau Casals, el qual ja havia manifestat la seva renúncia a presidir la Generalitat en l'anterior elecció a Mèxic. Critiquen obertament les seves actuacions i miren de revoltar la militància, repartida per França, països sud-americans —sobretot Mèxic— i Catalunya, desautoritzant la seva persona i el càrrec que exerceix.

Davant d'aquestes acusacions, Tarradellas, en el seu escrit, desvela les veritables i inconfessables intencions dels seus oponents i dóna a conèixer intimitats, converses particulars, comportaments poc edificants i, sobretot, ens ofereix una àmplia mostra de les seves actuacions, evidenciant la disparitat dels seus criteris, la feblesa de les seves conviccions, la manca de fidelitat a la ideologia del partit, ERC, del qual n'eren militants destacats, la submissió de la realitat catalana a les directrius del govern central (amb afany de poder en l'acceptació de càrrecs) i l'acostament als partits d'obediència espanyolista o internacionalista, com la FAI, el POUM o els comunistes, als quals recrimina la seva actuació irresponsable durant la guerra civil i als quals fa, fins a cert punt, responsables del desastre final, i la conxorxa amb tots ells.

Aquesta exposició li ofereix, també, l'oportunitat de mostrar-nos les seves actuacions de governant amb sentit de responsabilitat, que va intentar controlar les disbauxes i els fets criminals dels anarquistes i el comportament innoeble dels partits que no van respectar l'autoritat del Govern català. Un exemple d'aquesta posició és l'extensa exposició de la seva anada a Lleida per enfrontar-se als elements anarquistes i pousmistes que no volien atendre les ordres del Govern de la Generalitat.

Per tot plegat, fa que, convençut que era enormement perillós posar en mans d'aquests personatges la governabilitat de la Generalitat, renunciï a formar un govern a l'exili i prefereixi reservar-se per a ell mateix la representativitat de la institució catalana. Ell vol ser l'única veu que parli en nom de la institució catalana, car creu que la constitució d'un govern a l'exili seria un autèntic desastre, ja que —segons va manifestar uns anys més tard en una entrevista que li féu Josep Pla a Saint-Martin-le-Beau, el novembre de 1960— “els organismes oficials i els partits polítics de l'exili no tenen cap base real ni cap realitat política, perquè en el naufragi de l'emigració no s'ha salvat cap organisme”, i conclou que “amb una persona n'hi ha prou per a representar i mantenir la continuïtat d'aquest Govern” i que “aquesta persona fou ell, ningú més”. Aquesta convicció el va portar, finalment, a la consecució d'aquesta aspiració, que va culminar amb el seu retorn a Catalunya i la reinstauració de la Generalitat a l'inici de la Transició democràtica.

Dels esdeveniments d'aquest període, ens han arribat molts altres testimonis amb les seves corresponents interpretacions. Així, personatges, protagonistes del contingut d'aquest text, també ens han ofert la seva visió: Joan Sauret, en el seu llibre *L'exili polític català*, i Miquel Guinart, dins *Memòries d'un militant catalanista*. La seva visió —com és lògic— difereix substancialment de la presentada per Josep Tarradellas.

Moltes de les opinions dels seus opositors sobre la seva persona —el seu autoritarisme, el seu menyspreu, la seva insensibilitat, el seu afany de protagonisme, el seu despotisme fins i tot— són sovint acceptades com a dogmes de fe. Jo, amb la publicació d'aquest extens escrit, no pretenc prendre cap mena de posició sinó oferir a Josep Tarradellas la possibilitat de justificar-se o, almenys, d'explicar-se. Per això l'he titulat Carta en defensa pròpia, usant termes idèntics als que han fet servir altres quan han pretès donar raons de la seva actuació. Entre ells, mossèn Cinto Verdaguer, Manuel Carrasco i Formiguera i Josep Benet, precisament aquest per defensar-se dels atacs rebuts pel seu llibre *El president Tarradellas en els seus textos (1954-1988)*. Caldrà veure, doncs, si la seva lectura ens convenç de la seva presa de posició:

Aquesta ha estat la meva norma de conducta: crec que he fet les coses tenint present aquest principi i és per això que no solament he defensat la nostra Institució, sinó que la defensaré amb tot patriotisme i amb tota passió, encara que això em porti les més grans amargors de la meva vida. Però mai no faré res, almenys a consciència, que estigui renyit amb aquesta gran responsabilitat amb què he estat honorat, i que em sento profundament obligat a respectar i a fer respectar.

Desitjo que les pàgines que seguiran ens donaran, a tots plegats, elements de judici suficients per treure l'entrellat, almenys d'un determinat període, de la nostra història.

Un darrer advertiment: per raó de l'escriptura precipitada, poc curosa en l'ús de la llengua i amb una redacció molt defectuosa, vaig començar —per deformació professional— a fer de corrector d'estil. Ben aviat, però, vaig desestimar aquesta funció i vaig preferir oferir el contingut en la seva espontaneïtat i autenticitat (conservant els modismes dialectals, els castellanismes, els barbarismes...). I només he intervingut en errades ortogràfiques i de puntuació, i en alguns redactats de difícil interpretació. Espero haver-ho encertat. No ho tinc, però, gaire clar. Accepteu la meva bona voluntat.

Tota la cursiva correspon a textos subratllats a l'original mecanografiat.

Al final he afegit una cronologia d'aquest període així com una petita biografia dels personatges principals del contingut d'aquest text, respectant l'ordre alfabètic dels cognoms.

També he incorporat un plec de fotografies d'aquell període, facilitades per l'Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià, de Poblet.

Us espera una lectura prou interessant i inquietant.

Josep POCA I GAYA

Saint Martin-le-Beau, 10 juny 1957

Senyors

Ventura Gassol

Carles Pi i Sunyer

Miquel Santaló

Membres del Consell Executiu d'Esquerra Republicana
de Catalunya

Estimats amics,

Us prego que m'excuseu si fins avui no us escric la carta fa temps anunciada. No dubto que comprendreu el meu retard, però és tan i tan lamentable que després de dinou anys d'exili em vegi obligat a donar-vos compte de la situació del nostre Partit, que realment m'ha faltat el coratge, car la situació és ben greu i com que estic convençut que compartiu amb mi les meves preocupacions confio que us donareu compte del meu estat d'esperit.

A través de les informacions que us he enviat durant aquests darrers anys, tal vegada no caldria avui insistir sobre els fets ocorreguts ni les conseqüències que aquests han portat. Però tinc la sensació donada la gravetat dels mateixos que algunes vegades allunyats d'una manera directa de la direcció del Partit, car el temps i la distància fan impossible sovint donar-se compte de certes realitats, que haureu cregut que els meus pressentiments, les meves temences o les meves acusacions eren filles justament del fet de viure massa intensament les nostres coses. Sigui per

una o altra raó, que he cregut que no podia donar per clos un aspecte ben important de la meva vida política sense fer-vos un resum d'uns fets que ara, donada la situació que ens trobem, tal vegada semblaran de poca importància, però que és evident que nosaltres, que tantes i tantes responsabilitats tenim en aquests últims vint-i-sis anys de vida de Catalunya, no podem de cap de les maneres oblidar. Com que estic segur que un dia vindrà, prop o llunyà, que caldrà explicar el que ha succeït i si nosaltres no ho fem és evident que hi haurà qui de les noves generacions que es formen a casa nostra els interessarà estudiar no solament el que ha succeït amb ERC i els seus homes, sinó la relació i la influència que aquesta ha tingut tant a l'interior com a l'exili, i al mateix temps la posició de tots nosaltres envers a les nostres institucions, a altres partits i organitzacions catalanes, com també la relació amb les d'Espanya i les conseqüències que vulguem i no tindran a Catalunya les nostres actituds, és per aquestes entre altres raons que avui us escric. Dissortadament tinc la impressió, com us he dit altres vegades, que és quasi impossible evitar la desaparició com a força política catalana del nostre Partit i, si aquest continua amb l'orientació que ha pres durant aquest últim temps i oficialment representat pels Srs. Joaquim Dardalló, Miquel Guinart i Castellà, Joan Sauret i Garcia i Antoni Xirau Palau, em temo que la nostra actitud serà molt severament jutjada per tots aquells que estimen el nostre Poble.

Sabeu prou la passió que sempre he posat en el compliment dels meus deures, la inescapable fe que ara com en els millors temps de la meva joventut he tingut per als meus ideals nacionalistes i republicans, per a comprendre i creure que quan us dic que aquests darrers temps han estat els més decepcionants i amargs de la meva vida política no exagero ni molt menys. N'he estat francament malalt i us asseguro que tinc la impressió d'haver-me envellit, car és evident que les violentes campanyes que certa gent del nostre Partit m'ha fet i continua fent, i en veure que el nostre

ensorrament, car vulguem o no, som responsables de certes actuacions, tot plegat m'ha causat un gran dany. Per tant, per endavant us prego que m'excuseu si, a través d'aquest informe, algunes vegades em deixo portar per certs detalls que us semblaran de poca importància o sense donar-me'n compte hi hagi una que altra repetició, que l'extensió del mateix el fa inevitable.

Vet aquí els fets:

[SOBRE JOAN SAURET I GARCIA]

El mes de maig de 1951, un bon dia, vareig rebre la visita del Sr. Joan Sauret i Garcia, qui em féu conèixer la seva decisió de dimitir de tots els càrrecs del Partit, de separar-se del mateix, de no voler fer cap actuació política, perquè creia que tot havia fracassat i, per tant, eren innecessaris tots els esforços que podíem fer. D'una part, segons ell, els emigrats de França cada dia es desentenien més i més dels problemes que a nosaltres ens preocupen; els que es trobaven a Amèrica solament els interessava crear-se una fortuna i complicar les nostres actuacions, car era evident que cap d'ells pensava tornar a Catalunya; per tant, que havia arribat a la conclusió que tot el que podíem fer era estèril. Per altra part, creia que a l'interior havia sorgit una nova generació que res volia saber de nosaltres i que aquesta estava profundament castellanitzada i que no veia per què nosaltres, els de França, teníem de continuar fent sacrificis que no servien per a res.

Podeu comprendre que aquestes manifestacions del Sr. Sauret em varen estranyar profundament. Mai m'havia expressat cap d'aquests sentiments; durant tots aquests anys d'exili, les nostres relacions tant polítiques com personals sempre havien estat cordials, les nostres coincidències tot-hom les coneixia, la nostra actuació encaminada a portar a l'execució els acords del Partit havia estat sempre d'acord i això, al meu entendre, havia estat molt important i eficient no solament envers la política catalana sinó també espanyola. Repeteixo que em vareig quedar profundament

sorprès de tot el que m'havia dit i, com és natural, vareig insistir molt perquè em digués quins eren realment els motius que l'obligaven a dimitir, car jo no podia creure el que m'havia manifestat i que, per endavant, li demanava que, si la seva resolució era degut a alguna molèstia que jo li hagués causat, li pregava que em perdonés.

Em digué tot seguit que la nostra bona amistat estava per damunt de les seves decisions, que la nostra actuació havia estat sempre tan coincident que havia reforçat més els nostres afectes i estima, i que no es tractava d'això, que estigués tranquil en aquest sentit. No em va convèncer i, davant de les meves noves insistències, em digué el següent: "Tot el que t'he manifestat ho crec ben sincerament i és per això la meva resolta decisió de retirar-me de tota activitat política." Per altra part, s'havia produït un fet important a la seva vida, que no podia deixar de tenir en compte.

Feia pocs dies que havia arribat a París el seu nebot, Sr. Viola, registrador de la propietat de Lleida (tinc entès que aquest senyor és un "camisa vieja y caballero mutilado", personatge ben conegut en aquesta circumscripció, car va fer la guerra al costat d'En Franco; ben conegut no solament pels seus sentiments antiliberals, sinó també per la seva fòbia anticatalanista i que, durant la repressió franquista, la seva conducta es recordava amb odi), el qual li va manifestar que tant ell com tots els seus familiars que es trobaven a Catalunya creien que el Sr. Sauret devia reintegrar-se a casa nostra. El fet que aquest tingui un familiar tan destacat en les fileres del falangisme personalment per a ell no és una cosa greu i dissortadament no és l'únic cas, però la personalitat del seu nebot es veu que el va influir també a prendre la decisió que ja he esmentat. Per altra part, el Sr. Viola, segons em va manifestar el Sr. Sauret, l'havia informat que havia obtingut per a ell un important empleo [sic] a la casa Montaner i Simón de Barcelona, cosa que li permetria refer la seva vida, tenir un treball que li seria interessant. Per altra part, li assegurava que per les gestions que havia fet no tindria cap dificultat per al seu passaport.